

DOI: 10.31648/kpp.12816

Anna Opar

Państwowa Uczelnia im. Jana Grodka w Sanoku

ORCID: 0000-0001-9781-178X

aopar@up-sanok.edu.pl

Pozycja ustrojowa prezydenta w systemie politycznym Republiki Finlandii

Wstęp

System polityczny Republiki Finlandii stanowi przykład stabilnej demokracji konstytucyjnej, opartej na zasadach państwa prawa, trójpodziału władzy oraz suwerenności narodu. Ewolucja ustrojowa Finlandii przebiegała stopniowo, na drodze kolejnych reform konstytucyjnych i politycznych, mających na celu dostosowanie systemu rządów do zmieniających się realiów społecznych, gospodarczych i międzynarodowych. Kluczowe znaczenie miały w tym procesie dwa akty prawne: akt o Formie Rządu z 1919 r., który ustanowił podstawowe zasady funkcjonowania republiki, oraz nowa Konstytucja z 1999 r. (obowiązująca od 1 marca 2000 r.). Na przestrzeni lat system polityczny Finlandii uległ wyraźnemu przesunięciu w kierunku modelu parlamentarnego, jednakże instytucja prezydenta – zarówno w wymiarze formalnoprawnym, jak i symbolicznym – pozostała jednym z kluczowych elementów fińskiego ustroju. Prezydent Finlandii, wybierany w wyborach powszechnych, pełni funkcję arbitra w systemie władzy, łącząc w sobie cechy reprezentacyjne z realnym wpływem na funkcjonowanie państwa. Jego kompetencje konstytucyjne, sposób powoływania, relacje z innymi organami władzy – przede wszystkim z parlamentem (Eduskuntą) i Radą Państwa (rządem) – a także praktyka polityczna kolejnych kadencji prezydenckich, tworzą złożony obraz instytucji o dużym znaczeniu ustrojowym, choć o malejącym zakresie bezpośredniej władzy wykonawczej.

Celem niniejszej pracy jest analiza roli prezydenta w systemie władzy Republiki Finlandii z perspektywy prawnej, konstytucyjnej. Podjęta zostanie próba odpowiedzi na pytanie, w jakim stopniu prezydent pełni funkcję równoważącą wobec rządu i parlamentu, jak kształtowały się jego kompetencje na tle przemian konstytucyjnych oraz w jakim

kierunku ewoluowała pozycja tej instytucji w ramach fińskiej demokracji. Szczególny nacisk zostanie położony na ocenę aktualnego znaczenia prezydentury w kontekście obowiązującej konstytucji z 1999 r., uwzględniając zarówno normatywne ramy prawne, jak i rzeczywistą praktykę sprawowania urzędu.

Ewolucja systemu wyboru prezydenta w Republice Finlandii

Akt o Formie Rządu z 17 lipca 1919 r., który później był kilkakrotnie nowelizowany, odwoływał się w § 3 do zasady trójpodziału władz, formułując, że „władza zwierzchnia w Finlandii należy do narodu reprezentowanego przez parlament”, a następnie wskazywał konkretne na organy państwowe jako wykonujące poszczególne funkcje: władzę ustawodawczą, wykonawczą oraz sądowniczą. Prezydent Republiki miał uczestniczyć w sprawowaniu władzy ustawodawczej wspólnie z Eduskuntą, choć jego główną rolę – razem z Radą Państwa (rządem) – było pełnienie funkcji organu władzy wykonawczej. Ustrojodawca określił przy tym, że władza wykonawcza należy zarówno do prezydenta, jak i do rządu, którego członkowie muszą cieszyć się zaufaniem Eduskunty¹. Obowiązująca obecnie Konstytucja Finlandii nie przewiduje bezpośredniego udziału prezydenta Republiki w sprawowaniu władzy ustawodawczej, natomiast § 3 ust. 1 jednoznacznie wskazuje na Eduskuntę jako jedyny organ ustawodawczy, który dodatkowo posiada wyłączne uprawnienia w zakresie decydowania o finansach publicznych, w tym budżecie państwa. Zgodnie z § 3 ust. 2 Konstytucji prezydentowi przysługuje „władza rządzenia”, którą sprawuje wspólnie z rządem, działając równolegle w ramach władzy wykonawczej².

Sposób wyboru prezydenta Finlandii od 1919 r., gdy podjęto decyzję o ustanowieniu republikańskiej formy rządów, był kilkakrotnie modyfikowany przez uchwalanie ustaw konstytucyjnych jednorazowego zastosowania, kolejno w latach 1944, 1946, 1973³. Akt o Formie Rządu z 1919 r. ustalał sześcioletnią kadencję prezydenta z możliwością ubiegania się o reelekcję na jedną kolejną kadencję. Konstytucyjna procedura wyboru nie została zastosowana przy obsadzaniu urzędu pierwszego prezydenta. Skorzystano wówczas z przepisów przejściowych konstytucji, powierzając wybór Eduskuncie, a nie przeprowadzając przewidzianych w akcie odrębnych, dwustopniowych wyborów prezydenckich⁴. Do momentu wejścia w życie nowelizacji aktu o Formie Rządu

¹ M. Grzybowski, *Semiprezycjonalizm złagodzony: pozycja ustrojowa prezydenta Finlandii na tle doświadczeń V Republiki Francuskiej*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2014, nr 22, s. 63–64.

² Ibidem, s. 64.

³ Za: M. Grzybowski, *Finlandia. Zarys systemu ustrojowego*, Kraków 2007, s. 118–119. W 1944 r., w sytuacji gdy prezydent Ryti odmówił podjęcia rozmów z uczestnikami koalicji antyhitlerowskiej, został on przymuszony do przedterminowej rezygnacji ze stanowiska. W 1946 r. parlament, po ustąpieniu Mannerheima, dokonał wyboru na pozostałą część kadencji J.K. Paasikivi, który przedstawił projekt wyjścia Finlandii ze stanu wojny. W 1973 r. Eduskunta, w formie incydentalnej ustawy konstytucyjnej, zdecydowała o przedłużeniu pełnomocnictw prezydenta U.K. Kekkonena, którego kadencja upływała w 1974 r., o dalsze cztery lata, czyli do 1978 r.

⁴ Idem, *Oddziaływanie prezydenta na tworzenie i profil rządów w warunkach labilnej wielopartyjności: od nacisku do perswazji – uwagi o stuleciu doświadczeń w Finlandii*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Iuridica” 2023, nr 104, s. 53.

z 22 lipca 1991 r. – poprzedzonej szeroką debatą polityczną i ustrojową – prezydent Finlandii był wybierany w sposób pośredni, a od 1988 r. w systemie dwustopniowych wyborów, bez udziału parlamentu⁵.

Do czasu wejścia w życie ustawy konstytucyjnej z 26 czerwca 1987 r. (a *de facto* aż do wyborów prezydenckich w 1988 r.) prezydent Republiki Finlandii był wybierany na sześcioletnią kadencję przez specjalnie powoływane kolegium elektorskie. Kolegium to, liczące 301 elektorów, wylaniano w wyborach powszechnych przeprowadzanych według zasad proporcjonalnych z zastosowaniem metody d'Hondta. Wyboru prezydenta dokonywało ono podczas posiedzenia plenarnego⁶. Po nowelizacji z 1987 r., podczas wyborów prezydenckich w 1988 r., zastosowano jednorazowo zmodyfikowaną procedurę wyborczą, stanowiącą kompromis między dotychczasowym modelem elekcji a coraz silniej postulowanym systemem wyborów powszechnych i bezpośrednich. Zgodnie z ustawą z 26 czerwca 1987 r. w pierwszym etapie przeprowadzono bezpośrednie i powszechne głosowanie. Było ono wiążące jedynie w przypadku, gdy któryś z kandydatów uzyskał bezwzględną większość ważnie oddanych głosów. Jeśli warunek ten nie został spełniony, wyboru prezydenta dokonywało – według dotychczasowych zasad – zgromadzenie elektorów. W praktyce zastosowano właśnie ten drugi wariant, ponieważ żaden z kandydatów nie zdobył wymaganej większości głosów w głosowaniu powszechnym.

Reforma konstytucyjna z 1991 r. zniósła wybory za pośrednictwem kolegium elektorów, wprowadzając w ich miejsce powszechne i bezpośrednie wybory prezydenckie. Po raz pierwszy w nowej formule przeprowadzono je w 1994 r.⁷ Zgodnie z nowelizacją aktu o Formie Rządu z 22 lipca 1991 r., a obecnie na podstawie § 54 obowiązującej od 2000 r. Konstytucji, prezydent Republiki Finlandii wybierany jest w wyborach bezpośrednich na sześcioletnią kadencję. Kandydatem na ten urząd może być wyłącznie osoba będąca obywatelem Finlandii z urodzenia. Ta sama osoba nie może sprawować urzędu prezydenta przez więcej niż dwie kolejne kadencje. Kandydata na urząd prezydenta może zgłosić każda zarejestrowana partia polityczna posiadająca co najmniej jednego przedstawiciela w Eduskuncie albo grupa co najmniej dwudziestu tysięcy obywateli mających prawo udziału w wyborach prezydenckich. W wypadku gdy do wyborów prezydenckich zgłoszony zostanie tylko jeden kandydat, uzyskuje on stanowisko prezydenta bez przeprowadzania wyborów. Kandydat zostaje wybrany na prezydenta, jeśli w głosowaniu powszechnym zdobędzie ponad połowę oddanych głosów. W przypadku gdy żaden z kandydatów nie osiągnie tego progu, organizowana jest druga tura wyborów, w której uczestniczy dwóch kandydatów z najlepszym wynikiem z pierwszej rundy⁸.

Głosowanie w wyborach prezydenckich przeprowadzane jest wyłącznie w przypadku zgłoszenia co najmniej dwóch kandydatów i odbywa się w trzecią niedzielę stycznia.

⁵ M. Szczepanek, *Ewolucja systemu wyborów prezydenckich w Finlandii*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Nauk Politycznych” 1992, z. 49, s. 115–126.

⁶ M. Grzybowski, *Systemy konstytucyjne państw skandynawskich*, Warszawa 1998, s. 71.

⁷ Idem, *Finlandia...*, s. 110–112.

⁸ Konstytucja Republiki Finlandii, Suomen perustuslaki, z dnia 11 czerwca 1999, § 54, https://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2015/05/Finlandia_pol010811.pdf (data dostępu: 10.09.2025).

Zgodnie z obowiązującą procedurą jeżeli w pierwszej turze głosowania jeden z kandydatów uzyska więcej niż połowę ważnie oddanych głosów, zostaje wybrany na urząd prezydenta. W sytuacji braku rozstrzygnięcia w pierwszej turze, druga tura głosowania przeprowadzana jest w trzecią niedzielę po dacie pierwszej tury i obejmuje dwóch kandydatów, którzy uzyskali największą liczbę głosów. Procedura ta zapewnia legitymizację wyboru głowy państwa poprzez bezpośredni mandat większości obywateli⁹. Natomiast jeśli wybrany kandydat nie może objąć urzędu prezydenta – z powodu niezdolności do sprawowania funkcji lub śmierci – konieczne jest przeprowadzenie nowych wyborów¹⁰. Obejmując urząd, prezydent elekt składa uroczystą przysięgę, zobowiązując się przestrzegania konstytucji oraz praw Republiki Finlandii, a także do działania na rzecz dobra obywateli Finlandii¹¹. W przypadku czasowej niemożności sprawowania urzędu przez prezydenta, jego obowiązki przejmuje premier, a jeśli również on jest do tego niezdolny – wyznaczony minister pełniący funkcję zastępcy premiera¹².

Pozycja ustrojowa i uprawnienia prezydenta Finlandii w systemie politycznym państwa

W obowiązującej Konstytucji Finlandii zasada podziału władz została nie tylko utrwalona, lecz również wyraźnie wzmocniona i precyzyjniej wyrażona w porównaniu do wcześniejszego stanu normatywnego. Art. 3 ustawy zasadniczej przedstawia klasyczne ujęcie tej zasady, stanowiąc, że władza ustawodawcza należy do Eduskunty, która ponadto sprawuje kontrolę nad finansami państwa. Władzę wykonawczą sprawują prezydent oraz Rada Państwa, której członkowie muszą cieszyć się zaufaniem parlamentu. Natomiast władza sądownicza powierzona została niezależnym sądom, w tym Sądowi Najwyższemu oraz Najwyższemu Sądowi Administracyjnemu jako instancjom najwyższym. Taka konstrukcja ustrojowa odzwierciedla nowoczesne rozumienie zasady trójpodziału władzy¹³.

Najbardziej dostrzegalną tendencją w ewolucji ustrojowej Finlandii jest stopniowe osłabienie roli prezydenta w systemie naczelnych organów państwowych na rzecz wzmocnienia pozycji Eduskunty oraz Rady Państwa. Proces ten przejawia się w ograniczaniu kompetencji prezydenckich w kluczowych obszarach funkcjonowania państwa, przy jednoczesnym rozszerzaniu zakresu odpowiedzialności i wpływu parlamentu oraz rządu¹⁴.

Zgodnie z § 26 Konstytucji Republiki Finlandii prezydent zachowuje uprawnienie do przedterminowego rozwiązania Eduskunty. Może ono zostać zrealizowane wyłącznie na umotywowany wniosek premiera, po uprzednim zasięgnięciu opinii ugrupowań

⁹ M. Grzybowski, *Prezydentura w państwach Europy Północnej (Finlandia i Islandia)*, [w:] M. Grzybowski, J. Czajowski (red.), *Szkice o pozycji ustrojowej i statusie głowy państwa*, Kraków 2003, s. 40.

¹⁰ Konstytucja Republiki Finlandii, § 55.

¹¹ Ibidem, § 56.

¹² Ibidem, § 59.

¹³ V. Serzhanova, *Naczelne zasady ustroju politycznego w Konstytucji Republiki Finlandii*, s. 374, https://dspace.uni.lodz.pl/xmlui/bitstream/handle/11089/43431/363-377_Serzhanova.pdf?sequence=2&isAllowed=y (data dostępu: 10.09.2025).

¹⁴ Eadem, *Pozycja ustrojowa parlamentu fińskiego Eduskunty*, „Przegląd Europejski” 2019, nr 1, s. 153.

parlamentarnych reprezentowanych w Eduskuncie¹⁵. Tym samym akt rozwiązania parlamentu ma charakter decyzji podejmowanej w warunkach ścisłej współpracy między głową państwa a szefem rządu, co odzwierciedla zasadę równowagi i współdziałania władz w fińskim systemie parlamentarno-gabinetowym. Konstytucja Republiki Finlandii w obowiązującym brzmieniu ogranicza znaczenie instytucji przedterminowego rozwiązania Eduskunty, przewidując możliwość zakończenia jej kadencji przed ustawowym terminem wyłącznie w okresie trwania sesji parlamentarnej. Rozwiązanie Eduskunty w czasie przerwy międzysesyjnej jest konstytucyjnie niedopuszczalne. Należy podkreślić, że przedterminowe zakończenie kadencji parlamentu skutkuje automatycznym obowiązkiem prezydenta do zarządzania wyborów parlamentarnych¹⁶.

Zgodnie z § 57 Konstytucji z 1999 r. prezydent Finlandii sprawuje swoje kompetencje w oparciu o przepisy konstytucji oraz obowiązujące ustawy¹⁷. Zgodnie z § 58 ustawy zasadniczej podejmuje on decyzje – z wyłączeniem przypadków objętych jego konstytucyjnymi prerogatywami – na podstawie wniosków przedłożonych przez rząd. W sytuacji gdy prezydent nie wyrazi zgody na przedstawioną propozycję, sprawa zostaje zwrócona Radzie Państwa w celu jej ponownego rozpatrzenia. W następstwie tego rząd podejmuje decyzję co do dalszego toku postępowania – może ponownie przedstawić prezydentowi zmodyfikowany wniosek lub odstąpić od kontynuowania danej inicjatywy¹⁸. W konsekwencji zakres decyzyjnej aktywności prezydenta pozostaje co do zasady uwarunkowany inicjatywą rządu, zarówno na płaszczyźnie legislacyjnej, jak i politycznej. Odstępstwo od tej reguły stanowią jedynie osobiste kompetencje głowy państwa, określane mianem prerogatyw, które mogą być realizowane samodzielnie, bez konieczności uprzedniego wniosku czy przedłożenia ze strony Rady Państwa.

Kompetencje osobiste prezydenta zostały enumeratywnie określone w § 58 Konstytucji, przy czym w kilku przypadkach zostały one sformułowane z odesłaniem do regulacji zawartych w innych aktach normatywnych. Poza uprawnieniami w zakresie powoływania Prezesa Rady Ministrów, członków rządu oraz przyjmowania ich rezygnacji (dymisji) pozostałe prerogatywy głowy państwa odnoszą się do działań, których warunki realizacji zostały stosunkowo precyzyjnie uregulowane przepisami prawa. W rezultacie zakres swobody decyzyjnej prezydenta w ramach wykonywania tych kompetencji jest istotnie ograniczony, co w praktyce prowadzi do redukcji charakteru dyskrecyjnego sprawowanej przez niego władzy¹⁹.

Do kategorii prerogatyw, tj. osobistych uprawnień Prezydenta Republiki, które – zgodnie z § 58 ust. 2 Konstytucji – nie wymagają uprzedniego kontrasygnowania przez członka rządu, zalicza się: „a) powoływanie rządu oraz poszczególnych ministrów, jak również wyrażanie zgody na rezygnację (dymisję) rządu bądź jego członków, b) zarządzanie przedterminowych wyborów parlamentarnych, c) korzystanie z prawa łaski oraz

¹⁵ Konstytucja Republiki Finlandii, § 26.

¹⁶ M. Grzybowski, *Finlandia...*, s. 114.

¹⁷ Konstytucja Republiki Finlandii, § 57.

¹⁸ Ibidem, § 58.

¹⁹ M. Grzybowski, *Finlandia...*, s. 115.

podejmowanie innych decyzji odnoszących się do konkretnych osób, a także spraw, które nie wymagają rozpatrzenia na posiedzeniach plenarnych Rady Ministrów, d) rozstrzyganie spraw przewidzianych w Akcie o autonomii Wysp Alandzkich, z wyłączeniem kwestii odnoszących się do finansów tychże wysp”²⁰.

W procesie powoływania rządu znajduje zastosowanie zasada określona w § 61 ust. 1, zgodnie z którą to Eduskunta (parlament) dokonuje wyboru premiera. Dopiero w następstwie tego aktu prezydent formalnie mianuje wybranego kandydata na stanowisko premiera²¹. Mianowanie to ma zatem charakter wtórny zarówno z perspektywy politycznej, jak i czasowej – stanowi konsekwencję uprzedniego wyboru dokonanego przez parlament i pełni funkcję jego formalnego potwierdzenia. Tym samym rola prezydenta w tym zakresie ma charakter głównie proceduralny, a nie autonomiczny. Zgodnie z § 61 ust. 2 przed dokonaniem wyboru premiera frakcje parlamentarne (kluby Eduskunty) prowadzą negocjacje dotyczące zarówno programu rządu, jak i składu osobowego Rady Państwa. Na podstawie wyników tych rozmów oraz po konsultacji z przewodniczącym Eduskunty prezydent przedstawia kandydata na urząd premiera. Kandydat ten zostaje wybrany, jeżeli w jawnym głosowaniu uzyska większość oddanych głosów²².

Jeśli kandydat na premiera zgłoszony przez prezydenta nie uzyska wymaganej większości w Eduskuncie, prezydent przedstawia nową kandydaturę, a procedura głosowania pozostaje niezmieniona. Jeżeli również kolejny kandydat na premiera wskazany przez prezydenta nie uzyska poparcia większości głosów w Eduskuncie, wówczas parlament dokonuje wyboru premiera samodzielnie, w trybie jawnego głosowania. W takiej sytuacji na stanowisko premiera powoływana jest osoba, która otrzyma największą liczbę oddanych głosów²³. Rozstrzygnięcie to stanowi mechanizm umożliwiający zakończenie procedury powołania rządu mimo braku jednoznacznej większości parlamentarnej. Procedura ta podkreśla centralną rolę parlamentu w kształtowaniu egzekutywy oraz ograniczoną, formalną funkcję prezydenta w procesie desygnacji szefa rządu.

Również w zakresie powoływania pozostałych członków Rady Państwa rola prezydenta Republiki Finlandii ma charakter ograniczony. Zgodnie z § 61 ust. 1 zd. 2 Konstytucji prezydent mianuje ministrów wyłącznie na wniosek premiera²⁴, co wyklucza możliwość samodzielnego działania w tym zakresie. Ponadto skład osobowy rządu jest z reguły wynikiem uzgodnień prowadzonych przez frakcje parlamentarne, co dodatkowo ogranicza realny wpływ prezydenta na kształtowanie składu Rady Państwa. Do kompetencji prezydenta należy również przyjmowanie, na wniosek premiera, rezygnacji rządu lub poszczególnych jego członków²⁵. Prezydent zobowiązany jest także do zdymisjonowania rządu bądź ministra w sytuacji, gdy utracą oni zaufanie Eduskunty²⁶. W sytuacji gdy Eduskunta

²⁰ Konstytucja Republiki Finlandii, § 58.

²¹ Ibidem, § 61.

²² Ibidem.

²³ Ibidem.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Ibidem, § 64.

²⁶ Ibidem.

wyraża krytykę wobec rządu lub ministra, lecz nie formułuje formalnego wniosku o ich odwołanie, prezydent zdaje się dysponować pewnym zakresem swobody oceny, czy dany organ wykonawczy nadal cieszy się zaufaniem parlamentu. Mimo że Konstytucja z 1999 r. przesunęła zasadniczy ciężar kompetencji oceny rządu na rzecz Eduskunty, pozostawiła prezydentowi pewien margines decyzji, w przypadkach gdy stanowisko parlamentu nie jest jednoznaczne. Taka konstrukcja prawna wskazuje na możliwość uznaniowego działania prezydenta w zakresie oceny utraty zaufania przez Radę Państwa²⁷.

Prezydent, zgodnie z § 69 ust. 1 Konstytucji, mianuje Kanclerza Sprawiedliwości oraz jego zastępcę na kadencję nieprzekraczającą pięciu lat. Kandydaci na te stanowiska powinni wykazywać się wysokim poziomem wiedzy prawniczej²⁸. Do zadań Kanclerza Sprawiedliwości, który uczestniczy w pracach rządu, należy nadzór nad przestrzeganiem prawa w działaniach, aktach oraz projektach przedkładanych przez rząd, co ma na celu zapewnienie legalności i zgodności z obowiązującym porządkiem prawnym.

W relacjach z parlamentem kluczowe kompetencje prezydenta odnoszą się do procesu podpisywania ustaw. Prezydent ma prawo do podpisania ustawy bądź odmowy jej podpisania, przy czym na podjęcie decyzji przysługuje mu termin trzech miesięcy. Przed wydaniem ostatecznego rozstrzygnięcia prezydent może zwrócić się do Sądu Najwyższego lub Najwyższego Sądu Administracyjnego o zajęcie stanowiska w kwestii zgodności ustawy z obowiązującym prawem²⁹. Mechanizm ten umożliwia prezydentowi weryfikację normatywną aktu ustawodawczego, stanowiąc ważny element kontroli konstytucyjności i legalności procesu legislacyjnego. W przypadku odmowy przez prezydenta zatwierdzenia ustawy, akt ten zostaje odesłany do Eduskunty celem ponownego rozpatrzenia. Jeżeli parlament ponownie uchwali ustawę bez istotnych zmian, ustawa ta nie wymaga ponownego zatwierdzenia przez prezydenta i staje się obowiązującym prawem. Natomiast w sytuacji gdy Eduskunta nie podejmie ponownego uchwalenia ustawy, traktuje się ją jako akt niebyły, pozbawiony mocy prawnej³⁰. Mechanizm ten służy zapewnieniu równowagi między organem ustawodawczym a głową państwa, umożliwiając jednocześnie skuteczne procedowanie aktów normatywnych. W przypadku gdy prezydent nie zatwierdzi ustawy w przewidzianym terminie, akt ten zostaje niezwłocznie skierowany do ponownego rozpatrzenia przez parlament.

Po przedstawieniu sprawozdania przez właściwą komisję stałą Eduskunta powinna podjąć uchwałę dotyczącą ustawy – bez wprowadzania zmian modyfikujących jej treść – poprzez jej ponowne uchwalenie lub odrzucenie. Ponowne uchwalenie ustawy następuje na posiedzeniu plenarnym w trybie jednego czytania i wymaga większości głosów oddanych³¹. Procedura ta gwarantuje szybkie rozstrzygnięcie losu aktu prawnego przy zachowaniu proceduralnych standardów parlamentarnych.

²⁷ *Konstytucja Finlandii z 1999 roku*, wstęp i tłum. J. Osieński, Warszawa 2003, s. 35.

²⁸ Konstytucja Republiki Finlandii, § 69.

²⁹ *Ibidem*, § 77.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*, § 78.

§ 77 i 78 Konstytucji Finlandii wskazują na to, że prezydent nie posiada bezwzględ- nego prawa weta w stosunku do uchwalanych ustaw. Sprzeciw prezydenta wobec aktu ustawodawczego ma charakter zawieszający, a nie ostateczny. W przypadku ponownego uchwalenia ustawy przez parlament, bez istotnych zmian jej treści, sprzeciw prezydenta traci moc, a ustawa zostaje przyjęta bez potrzeby dalszego zatwierdzania. Tym samym możliwe jest skuteczne przewycięzenie prezydenckiego sprzeciwu i doprowadzenie do wejścia ustawy w życie. Prezydent nie dysponuje więc autonomicznym prawem dekreto- wania, co stanowi istotne ograniczenie ich roli w procesie stanowienia prawa. Podkreśla to również brak po stronie prezydenta zarówno konstytucyjnie zagwarantowanego prawa inicjatywy ustawodawczej, jak i efektywnego prawa weta zawieszającego wobec ustaw uchwalonych przez Eduskunta. Ograniczenia te wskazują na wyraźne podporządkowanie władzy wykonawczej decyzjom parlamentu oraz na dominujący charakter modelu parla- mentarno-gabinetowego w fińskim systemie rządów³².

Zgodnie z § 80 Konstytucji Finlandii prezydent, a także Rada Państwa oraz poszcze- gólni ministrowie są uprawnieni do wydawania aktów normatywnych w formie dekre- tów. Ich kompetencja w tym zakresie musi jednak wynikać z wyraźnego upoważnienia zawartego w Konstytucji lub w ustawie zwykłej. Dekrety nie mogą regulować materii zastrzeżonych do wyłącznej kompetencji ustawodawczej parlamentu³³. Ograniczenie to ma na celu ochronę zasady legalizmu oraz utrzymanie prymatu ustawy jako podstawowej formy regulacji stosunków prawnych w państwie.

Polityka zagraniczna Finlandii prowadzona jest przez prezydenta we współpracy z Radą Państwa³⁴, co odzwierciedla konstytucyjny model podziału kompetencji w zakre- sie stosunków międzynarodowych. Zgodnie z Konstytucją Eduskunta odgrywa istotną rolę w procesie akceptacji zobowiązań międzynarodowych, zarówno w zakresie ich przy- mowania, jak i wypowiedzania. Ponadto parlament decyduje o wejściu tych zobowiązań w życie, w granicach określonych przez postanowienia ustawy zasadniczej³⁵. Mechanizm ten zapewnia równowagę między władzą wykonawczą a ustawodawczą w prowadzeniu polityki zagranicznej państwa.

W kompetencji prezydenta Republiki Finlandii pozostaje wydawanie rozporządzeń służących implementacji postanowień umów międzynarodowych oraz traktatów na tery- torium Finlandii³⁶. Akty te mają na celu zapewnienie skutecznej realizacji zobowiązań międzynarodowych państwa w porządku krajowym. Zgodnie z ogólnymi zasadami kon- stytucyjnymi dekrety te nie mogą jednak ingerować w materie zastrzeżone do regulacji ustawowej, w szczególności w obszary dotyczące praw i obowiązków jednostek, które pozostają wyłączną domeną ustawodawcy. Prezydent nie posiada (poza udziałem w posie- dzeniach Rady Europejskiej – forum zrzeszającym szefów państw lub rządów państw członkowskich Unii Europejskiej) szczególnych kompetencji związanych z członkostwem

³² V. Serzhanova, *Pozycja ustrojowa...*, s. 158.

³³ Konstytucja Republiki Finlandii, § 80.

³⁴ Ibidem, § 93.

³⁵ Ibidem.

³⁶ Ibidem.

Finlandii w Unii Europejskiej. Zakres uprawnień prezydenta w tym obszarze jest ograniczony, a zasadnicza odpowiedzialność za prowadzenie spraw unijnych spoczywa na rządzie, w szczególności na odpowiednich ministrach oraz premierze. Taki model odpowiada konstytucyjnemu podziałowi kompetencji i odzwierciedla prymat egzekutywy rządowej w zakresie polityki unijnej³⁷.

Zgodnie z § 128 prezydent Republiki Finlandii pełni funkcję Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych oraz mianuje oficerów sił zbrojnych³⁸, co stanowi jeden z konstytucyjnych atrybutów jego zwierzchnictwa w zakresie obronności państwa.

Prezydent Republiki Finlandii, jako głowa państwa, reprezentuje kraj w stosunkach międzynarodowych, zarówno wobec innych państw, jak i organizacji międzynarodowych. W zakresie funkcji honorowych i symbolicznych prezydent posiada kompetencje do nadawania orderów, odznaczeń oraz tytułów honorowych. Ponadto sprawuje uprawnienia w zakresie nominacyjnym, obejmujące powoływanie na wybrane stanowiska państwowe, a także określone funkcje w strukturach Kościoła ewangelicko-luterańskiego Finlandii. Zakres tych kompetencji ma charakter głównie reprezentacyjny i ceremonialny, wpisując się w konstytucyjnie ukształtowaną pozycję prezydenta jako arbitra i symbolu jedności państwowej³⁹.

Zakończenie

Nowy tryb wyboru prezydenta, ustanowiony w Konstytucji Republiki Finlandii z 11 czerwca 1999 r., stanowi instytucjonalne potwierdzenie zasady niezależności urzędu prezydenta od czynnika parlamentarnego (Eduskunty). Zgodnie z ustawą zasadniczą prezydent jest wybierany w wyborach powszechnych na sześcioletnią kadencję i może sprawować urząd maksymalnie przez dwie kolejne kadencje. Prezydent Republiki Finlandii pełni funkcję głowy państwa, jednak jego kompetencje zawarte w Konstytucji z 11 czerwca 1999 r., zastępującej wcześniejszy akt zasadniczy z 1919 r., zostały wyraźnie ograniczone.

Obecnie kompetencje prezydenta Finlandii mają w dużej mierze charakter reprezentacyjny, ceremonialny oraz częściowo wykonawczy. W zakresie polityki wewnętrznej prezydent wykonuje swoje zadania w ścisłej współpracy z rządem, którego nadrzędną rolę w systemie politycznym konstytucja wyraźnie podkreśla. Prezydent mianuje premiera i – na jego wniosek – członków Rady Państwa, lecz nie posiada swobody decyzji w tym zakresie, jako że wybór premiera jest dokonany przez Eduskuntę. Prezydent może rozwiązać parlament, ale jedynie na wniosek premiera.

Istotniejsze uprawnienia prezydenckie występują w zakresie polityki zagranicznej. Prezydent sprawuje – wspólnie z rządem – kierownictwo nad polityką zagraniczną, z wyjątkiem spraw należących do kompetencji Unii Europejskiej, które są domeną rządu i Eduskunty.

³⁷ M. Grzybowski, *Finlandia...*, s. 118.

³⁸ Konstytucja Republiki Finlandii, § 128.

³⁹ M. Grzybowski, *Finlandia...*, s. 118.

W zakresie obronności prezydent pełni funkcję naczelnego dowódcy sił zbrojnych, choć faktyczne decyzje podejmowane są również w konsultacji z rządem oraz odpowiednimi organami wojskowymi.

W ramach funkcji ustawodawczej prezydent posiada prawo sankcji ustaw oraz prawo inicjatywy ustawodawczej. Nie przysługuje mu natomiast prawo weta w klasycznym znaczeniu – jeśli parlament ponownie uchwali ustawę, wchodzi ona w życie bez udziału prezydenta.

Prezydent wykonuje również prerogatywy w zakresie indywidualnych aktów władczych, takich jak nadawanie obywatelstwa, prawo łaski, mianowanie niektórych wysokich urzędników państwowych oraz ambasadorów. W tych obszarach działa jednak najczęściej na wniosek odpowiednich organów rządowych.

W świetle poczynionych analiz należy uznać, że prezydent Finlandii pełni przede wszystkim funkcję integracyjną i stabilizującą w systemie politycznym państwa. Mimo silnego mandatu pochodzącego z bezpośrednich wyborów jego rola nie jest dominująca – zgodnie z modelem demokracji parlamentarnej, a rzeczywista władza wykonawcza spoczywa w rękach rządu odpowiedzialnego przed parlamentem.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Grzybowski M., *Finlandia. Zarys systemu ustrojowego*, Kraków 2007.
- Grzybowski M., *Oddziaływanie prezydenta na tworzenie i profil rządów w warunkach labilnej wielopartyjności: od nacisku do perswazji – uwagi o stuleciu doświadczeń w Finlandii*, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Iuridica” 2023, nr 104.
- Grzybowski M., *Prezydentura w państwach Europy Północnej (Finlandia i Islandia)*, [w:] M. Grzybowski, J. Czajowski (red.), *Szkice o pozycji ustrojowej i statusie głowy państwa*, Kraków 2003.
- Grzybowski M., *Semiprezydencaлизм złagodzony: pozycja ustrojowa prezydenta Finlandii na tle doświadczeń V Republiki Francuskiej*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2014, nr 22.
- Grzybowski M., *Systemy konstytucyjne państw skandynawskich*, Warszawa 1998.
- Konstytucja Finlandii z 1999 roku*, wstęp i tłum. J. Osiński, Warszawa 2003.
- Serzhanova V., *Pozycja ustrojowa parlamentu fińskiego Eduskunta*, „Przegląd Europejski” 2019, nr 1.
- Szczepanek M., *Ewolucja systemu wyborów prezydenckich w Finlandii*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Nauk Politycznych” 1992, z. 49.

Źródła internetowe

Konstytucja Republiki Finlandii, Suomen perustuslaki, z dnia 11 czerwca 1999 r., https://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2015/05/Finlandia_pol010811.pdf.

Serzhanova V., *Naczelne zasady ustroju politycznego w Konstytucji Republiki Finlandii*, https://dspace.uni.lodz.pl/xmlui/bitstream/handle/11089/43431/363-377_Serzhanova.pdf?sequence=2&isAllowed=y.

The constitutional position the President in the Republic of Finland

Summary

The method of electing the President of Finland, introduced by the Constitution of 11 June 1999, institutionally detached the office from the Eduskunta by establishing direct popular elections. Although this system provides the President with strong democratic legitimacy, the office operates within a parliamentary model and does not occupy a dominant position in the political system. Today, the President's powers are primarily representative and ceremonial, while actual executive authority is exercised by the Government, which is politically accountable to Parliament.

In domestic affairs, the President acts in close cooperation with the Government. The President appoints the Prime Minister and, upon the Prime Minister's proposal, the ministers, without discretionary authority, and may dissolve Parliament only at the initiative of the Prime Minister and with the consent of the Council of State. In foreign policy, the President acts jointly with the Government, except in matters falling within the competence of the European Union. In the field of national defence, the President serves as the Commander-in-Chief of the Finnish Defence Forces; however, decisions are made in cooperation with the executive authorities. In the legislative sphere, the President has the right to initiate legislation and to grant presidential assent, but does not possess an absolute veto, as laws re-enacted by Parliament enter into force regardless of the President's position. In addition, the President exercises a number of individual prerogatives, including the power to grant pardons, confer citizenship, and appoint senior public officials and ambassadors.

Keywords: Republic of Finland, Eduskunta, Constitution of the Republic of Finland, President of the Republic of Finland, powers of the President of Finland